

Toplumumuzda sünnet uygulamaları ve tarihi gelişimine bir bakış

S.N. Cenk BÜYÜKÜNAL

İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Çocuk Ürolojisi Bilim Dalı, Çocuk Cerrahisi Anabilim Dalı, İstanbul

Öz

İslam inancında sünnet, değişik ülkelerde, geleneklere paralel olarak farklı biçimlerde uygulanmıştır.

Bu çalışmada, toplumumuzdaki sünnet uygulamalarının tekniği, kullanılan cerrahi aletler, sünnet geleneği açısından özellikle sünnet çocuğu ile ilgili hazırlıklar ve sünnet şenliklerinin Osmanlı'dan günümüze kadar geçirdiği evrim, konu ile ilgili Surname, sünnet şenliklerini ele alan belgeler, kişisel belge ve koleksiyonlar incelenerek topluca sunulmaya çalışılmıştır.

Özellikle Lale Devri'ne ait şenlikleri anlatan eserlerin, o dönemin günlük yaşamı, adetleri, eğlence şekilleri hakkında önemli bilgiler aktardığını da görmekteyiz.

Bu şenliklerin toplumun her kesimini kapsamaması, sanatta, teknolojiye, uluslararası ilişkilerin geliştirilmesinde, fakir halkın sevindirilmesinde önemli bir rol oynadığı anlaşılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Sünnet, Osmanlı'da sünnet şenlikleri

Abstract

Circumcision and its historical and social aspects in Turkey

Circumcision is widely practiced in all Islamic countries. Ceremonies which were programmed for the celebration of circumcisions, vary according to the different nations and civilizations.

In this study surgical aspects of circumcision and circumcision festivities in Ottoman period is presented with some historical documents and miniatures.

These festivities involved the participation of all levels of the society. Circumcision festivities were a kind of art performance, demonstration of technical developments and various talents.

For that reason these festivities contributed to the social and technical progress of the society. Manuscripts with colorful miniatures, gave us a nice profile about the life style of Ottoman period, Ottoman palace and normal people.

Key words: Circumcision, circumcision ceremony, Ottoman palace

Giriş

Tarihi dokümanlar ve dini kitaplara göre, sünnet eski Mısırlılar ve Hz. İbrahim döneminden gelen bir uygulamadır. Bu girişim, Musevi inancında “olmazsa olmaz” bir gelenek haline gelmiştir. İslam dini, çok öncelerden varolan bu geleneği, bazı katı kuralları yumuşatarak ve esneklik getirerek benimsemiştir^(1,2).

İslam ülkelerinin pek çoğunda sünnet, yaşamın ilk yıllarında hatta ilk aylarında uygulanırken, ülkemizde genellikle 6-7 yaş döneminde yapılmaktadır. Böyle bir yaşın tercih edilmesi, belki de toplumumuzun bu işleme, “erkek çocuğun başarı ile geçmesi beklenen bir cesaret sınavı” gözüyle bakması nedeniyledir.

Adres: Prof. Dr. S.N. Cenk Büyüknal, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Çocuk Ürolojisi Bilim Dalı, Çocuk Cerrahisi Anabilim Dalı, İstanbul
Alındığı tarih: ?
Kabul tarihi: ?

Sünnetin ileri yaşlarda uygulanması, sünnetin şenlik bölümünün çocuğun belleğinde güzel bir anı olarak yeterince yer etmesi amacı ile de ilgili olabilir.

Konunun biz çocuk cerrahları açısından ilgi çekici olan yönü, çoğu kez ailelerin sünnetin bu eğlence yönüne, sünnetin kendisinden daha çok önem vermesidir. Beş yıldızlı otellerde yapılan sünnet düğünlerinde, cerrahi işlemin hekim olmayan kişilerce icra edilmesi sıkça tanık olunan bir tablodur.

Sağlık bakanlığının son zamanlarda yaptığı düzenlemelerle sünnet yetkisi yalnızca hekimlere tanınmış bulunmaktadır ve aksi uygulamalar için önemli yaptırımlar da getirilmiştir.

Sonuç olarak sünnet, toplumumuzun büyük bir bölümünü ilgilendirmesi, olumlu ve olumsuz pek çok yönleri ile erkeklerin yıllarca belleklerinde yer eden

bir olgu olması nedeniyle, sosyolojik açıdan da önem taşımaktadır.

Bu çalışma, sünnetin Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk zamanlarından günümüze değin ülkemizdeki yeri ve toplumumuzun bu konuya bakış açısı ve verdiği önemi, sünnet uygulamalarını, sünnet sonrası şenlikleri incelemek ve elde ettiğimiz veriler paylaşmak amacıyla planlanmıştır.

Gereç ve Yöntem

Bu çalışmanın hazırlanmasında, sünnet konusunda yazılmış Türkçe kaynakların yanısıra, "Cerrahiye-i İlhaniye" (3,4), "Şehinşehname" (5), "Surname-i Vehbi" (6), "Sur-ı Hümayun" (7), Rıza Nur'a ait sünnet kitapları (8,9) gibi kaynaklardan ve kişisel koleksiyonumuza ait sünnet resimleri ve çeşitli dokümanlarından yararlanılmıştır.

Bulgular

Osmanlı döneminde sünnet uygulamaları:

Sünnete ilişkin ilk bilimsel veriler ve teknik resimlere Sabuncuoğlu'nun "Cerrahiye-i İlhaniye" isimli el yazması kitabında rastlıyoruz. Sünnet tekniği, sünnet-te kullanılan cerrahi aletler, sünnet komplikasyonları ve bunların önlenmesine yönelik öneriler bu yazmada yer almaktadır (3,4).

Fatih Millet Kütüphanesinde 79 kayıt no.lu yazmada Sabuncuoğlu'nun sünnet sırasında prepusyumu glansın hemen üzerinden sıkıca iki ayrı ipe bağladığını ve kesiyi bu iki ilmek arasından yaptığını, böylece hem glansı koruduğunu hem de kanamayı önlediğini anlıyoruz. Kesimin bitiminden sonra, kurutulmuş su kabağının külleri veya ince çekilmiş beyaz un yarasumanında kullanılırdı. Ayrıca yumurta akı ile karıştırılmış gülsuyu ve gül yağı bileşimleri de pansuman amacıyla kullanılabilirdi. Sabuncuoğlu, teknik kısımda, glans kesiklerine dikkat edilmesini ama ufak kesiklerin "et bitirici" kremlerle tedavi edilebileceğini belirtmekteydi. Bunun yanı sıra cildin fazla kesilmesi konusuna da değinmekteydi (4).

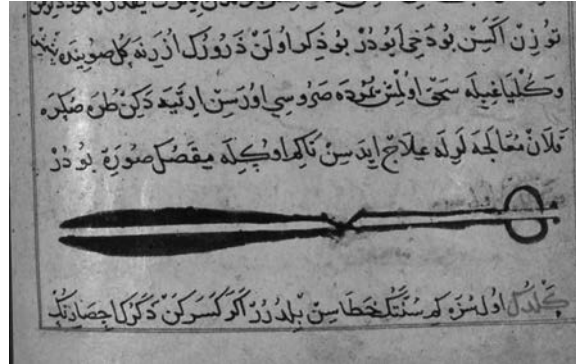
Osmanlı'da genel kaniya göre sünnet sırasında sünnet derisinin en az 1/2'inin kesilip çıkarılması kuralı vardı. Bu koşulun eksik kaldığı durumlarda sünnetin yine-

lenmesi talep edilebiliyordu. Neyse ki Şeyhülislam Ebussuud Efendi'nin verdiği bir fetva ile bu uygulamaya ortadan kalkmaya yüz tutmuştur.

Sabuncuoğlu, "Cerrahiye-i İlhaniye" isimli eserinde sünnet için tasarlanmış özel bir makas (Resim 1,2), "mibza" isimli adhezyonları açmaya yönelik bir kes-

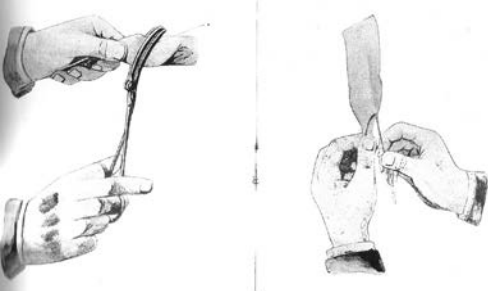
Resim 1. Sabuncuoğlu, kendi tasarımı olan makasla sünnet yaparken (3,14).

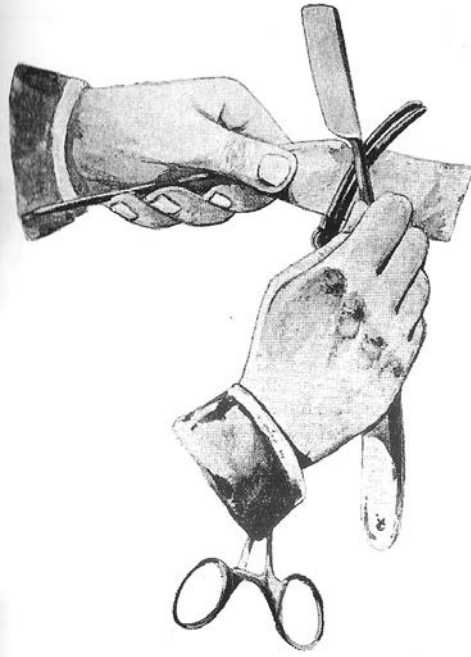
Resim 2. Sabuncuoğlu'nun sünnet için tasarımı yaptığı makas (Cerrahiye-i İlhaniye, Fatih Millet Kütüphanesinde özel izinle çekilmiş fotoğraf 1990).

Resim 3. Rıza Nur tarafından yazılıp 1910 yılında yayınlanan sünnet kitabı (Osmanlıca ve Fransızca olarak) (17).

a

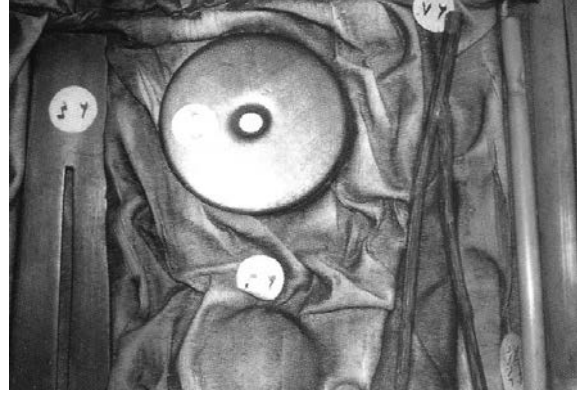

b

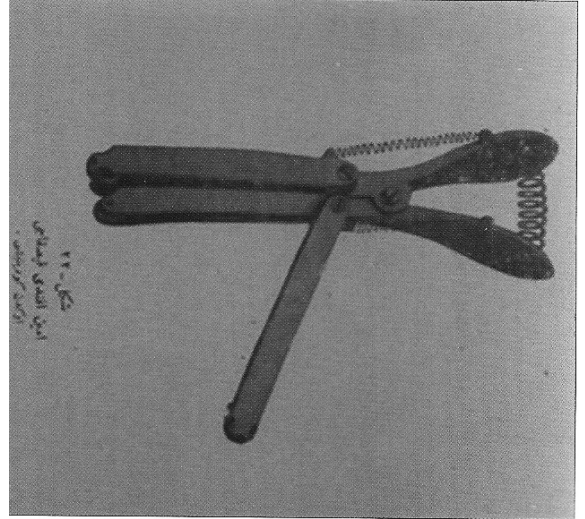

c

Resim 4a,b,c. Rıza Nur'un kitabında tanımladığı kendi sünnet tekniği⁽¹⁰⁾.

Resim 5. Rıza Nur koleksiyonunda olan yuvarlak ve uzun sünnet klampları ve yapışıklığı açmaya yarayan künt uçlu metal problemler⁽¹²⁾.

Resim 6. Emin Efendi'nin tasarımı yaptığı sünnet klampları^(11,12).

kin alet ve “sinnare” adını verdiği özel bir retraktörden söz etmiştir ⁽³⁾.

Sünnet ile ilgili diğer bir bilimsel belge de 20. yüzyıl başlarında Rıza Nur’a ait sünnet kitaplarıdır (Resim 3,4), ^(9,10).

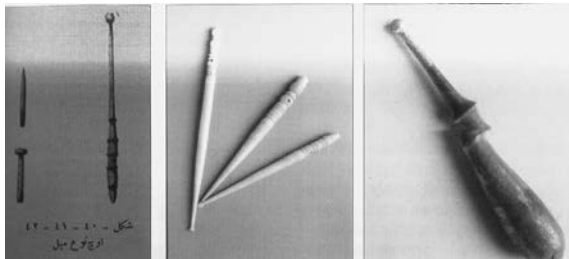
Sünnet tarihçesine baktığımızda genellikle 19. yy. öncesine kadar kesici aletlerin yanı sıra “kısaç” adını verdiğimiz ortası delikli glans koruyucu metal disk tarzı apareylerin ya da klamların kullanıldığını görüyoruz (Rıza Nur Koleksiyonu, Resim 5) ^(11,12).

Buna karşın, sonraları daha gelişmiş ve metalden yapılmaz malzemelerin kullanıldığını ve bu aletlerin, geliştiren cerrahların isimleri ile anıldığını görüyoruz: İsa Abdi Paşa, Nuri Latif Bey, Hüseyin Efendi, Emin Efendi klampı gibi (Resim 6).

Bu aletlerin yanı sıra glans ile prepusyum arası yapışıklıkların açılması için “mil” adı verilen özel aletler de kullanılmıştır. Bunların çoğunluğunun kemik ya da fildişinden yapıldığını biliyoruz. Rıza Nur, bu materyelin zamanla bükülmesi ve asepsi antisepsiye çok uygun olmamasını neden göstererek metal aletleri kullanıma sokmuştur. Bunlardan ucu küt ve topuzlu olanlar “kelleli”, sivri olanlar ise “sivri” mil ismiyle anılmaktaydı. Sünnetteki yapışıklıkların açılması prosedürü için, daha çok kelleli denen küt/topuzlu uçlu kanüller tercih edilmekteydi (Resim 7).

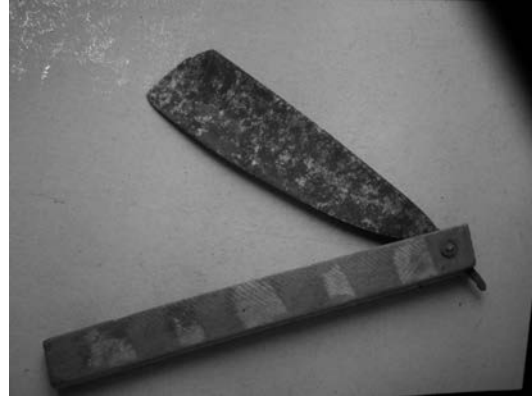
Anadolu’daki gezgin sünnetçiler genellikle traş için yapılmış usturaları kullanırlardı. Usturaların saplarının oymalı olmaması, düz olması mikrop barındırması açısından tercih edilirdi (Resim 8a,b) ^(11,12).

Makedonya’nın başkenti Üsküp’e 2011 yılında yaptığımız bir gezide, kentin Müslüman kesiminde gezerken, bir berber dükkânında gördüğümüz ve belgelediğimiz sünnet seti Resim 9’da sunulmaktadır. Aldığımız

Resim 7. Fildişinden ve metalden imal edilmiş problemler (prepusyum adhezyonlarını açmak için) ^(11,12).

bilgiye göre, Üsküp’ün bu kesiminde, Osmanlı’dan kalan bir alışkanlıkla, sünnetin hâlâ berberler tarafından yapıldığını öğrenmiştik (Resim 10). Sünnet seti içinde, yapışıklıkları açmaya yarayan metal sonda, prepusyum sıkıştırmaya yarayan klamp, makas ve ustura gibi parçalar bu resimde görülmektedir.

a

b

Resim 8a. Sünnet için kullanılan ve sapı pürüzlü ustura b. Rıza Nur’un antisepsi-asepsi açısından daha çok tavsiye ettiği sapı parlak ve pürüzsüz ustura ^(11,12).

Resim 9. Makedonya’nın başkenti Üsküp’ün Müslüman mahallesindeki bir berber dükkânında gördüğümüz tam bir sünnet seti (hâlen kullanılmaktadır) (Büyüküinal koleksiyonundan).

Resim 10. Üsküp kentinde sünnet yapan bir berberin dükkânında gördüğümüz sünnet resimleri (Büyükünal koleksiyonundan).

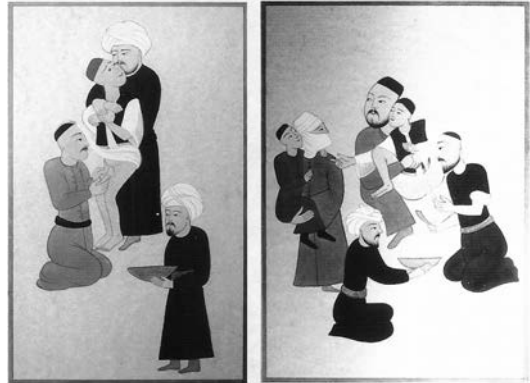
Sarı'nın ⁽¹²⁾ sünnetle ilgili detaylı çalışmalarında, Evliya Çelebi zamanında İstanbul'da 300 dolayında sünnet ofisi bulunduğu ve 400 kadar da çalışanın olduğu bildirilmektedir. Ayrıca, çok sayıda gezgin sünnetçi de görev yapmaktaydı. Anadolu kentlerinde sünnetler genellikle, berber-sünnetçiler tarafından gerçekleştiriliyordu.

Resim 12. Türkiye'de sünnetçiliğin daha bilimsel ve organize bir biçimde yapılması konusunda önemli girişimlerde bulunan Kemal Özkan'ın Sünnet Sarayında cerrahi işlemin yanı sıra sünnet duası, hokkabazlar, ikramlar bir paket program hâlinde sunulmaktaydı (Büyükünal koleksiyonundan).

a

b

Resim 11a. Rıza Nur'a ait sünnet kitabından bir resim, çocuğun sünnet sırasında hareket edemeyecek biçimde tutulması b. "Şehinşehname'de Sultanahmet meydanında 1582 yılında yapılan sünnetlerde çocukların hareket etmesine olanak vermeyecek biçimde tutulmaları ^(5,14).

Şehzade sünnetleri ise kesinlikle cerrahbaşı tarafından yapılırdı ^(12,13). İstanbul'da 1911'de açılan bir okulda sünnet ile ilgili eğitim verildiğini ve sünnet komplikasyonlarının azaltılmasına yönelik bir gelişme yaşandığını anlıyoruz.

Anestezinin devreye girmediği bu dönemlerde, çocuğun hareketsiz olarak tutulması da büyük önem taşımaktaydı. Rıza Nur'un, "Fenn-i Hitan" isimli sünnet kitaplarında ve "Şehinşahname'de sünnet olan çocukların nasıl tutulacağı resimlerle gösterilmektedir (Resim 11a,b) ^(5,9-11).

a

c

b

d

e

Resim 13a. Fotoğrafçı Kostaki Vaphiadis tarafından çekilmiş bir fotoğrafta, Osmanlı paşası ve yaveri kıyafetlerinde iki sünnet çocuğu
b. Osmanlı döneminde, göğüs kurdelaşı üzerinde altınlar dizili ve süslü şapkası ile bir sünnet çocuğu, c. Sünnet entarisi, tacı ile Osmanlı döneminde küçük bir sünnet çocuğu, d. Büyük olasılıkla Cumhuriyet'in ilk yıllarında bir üsteğmen ve eşinin iki sünnet çocukları ile resmi, e. Cumhuriyet dönemine ait 3 adet sünnet çocuğu ve değişik giysilerinin fotoğrafı (Büyükiinal koleksiyonundan).

Sünnetin yapıldığı ortam hakkında da bilgi vermek gerekmektedir: Normal halk çocuklarının sünneti genellikle, ev içinde bu iş için ayrılarak hazırlanmış bir odada yapılırdı. Cumhuriyet döneminde ise bu iş daha çok sağlık ocağı, dispanser, özel klinik ve muayenehaneler, sünnet sarayları (Resim 12), düğün salonları gibi yerlerde gerçekleştirilmeye başlandı. Son yıllarda sünnetin daha yoğun biçimde, hastanelerde uygulandığını biliyoruz.

Şehzade sünnetleri ise genellikle Topkapı Sarayı Sünnet Odası, Has Oda, Revan Köşkü, İbrahim Paşa Sarayı ya da Dolmabahçe Sarayı bahçesinde bulunan Sünnet Evinde gerçekleştirilirdi. II. Abdülhamid döneminde işlemin Hamidiye-i Etfal Hastanesi ya da Haydarpaşa Hastanesi gibi daha modern ortamlarda yapıldığını görüyoruz⁽¹³⁾.

Sünnet öncesi yapılan hazırlıklar:

a-Sünnet çocuğunun hazırlığı

Osmanlı'da gelir düzeyi uygun olan ailelerde çocuklara özel sünnet giysileri alınır ya da diktirilirdi. Bunlar genellikle pantolon, yelek, ceket, fes, ayakkabı (sonraları sünnet takkesi) gibi temel parçalardan oluşurdu. En önemli aksesuar, göğüs kafesini çaprazlayan ve üzerinde simlerle "maşallah" sözcüğü işlenmiş olan zemini saten olan bir çeşit kuşaktı. Sünnet giysisine altın takılar, muskalar da ilâştirilebiliyordu. Genellikle Cumhuriyet öncesi dönemde Anadolu'da sünnet giysileri mavi renkte olurdu. Bu daha sonraları beyaz sünnet entarisi ve beyaz süslü takke hâline dönüşmüştür (Resim 13a-e). Yine son 25-30 yıllık sürede, özellikle asker giysilerine benzer giysiler de revaçta olmuştur. Bu değişime bazı aksesuarların da (örneğin, sünnet asası gibi) eklendiği görülmektedir.

Sünnet öncesi çocuğun banyo yaptırılması (evde ya da hamamda), sağ elinin parmaklarına kına yakılması bir gelenektir. Bu hâlen Anadolu kentlerinde devam etmekte olan bir uygulamadır.

İstanbul yaşamında bu şekilde sünnete hazır hâle getirilen çocuk Eyüp Sultan'a götürülür, dua edilir ve çoğu kez meşhur Eyüp oyuncaklarından da alınır (Resim 14). Bu önemli ritüelin tamamlanmasından sonra, genellikle aile büyüklerine ziyarete gidilirdi. Sünnet öncesinde çocukların at sırtında, mahalle

içinde gezdirilmesi bazı yörelerde önem verilen ve olmazsa olmaz bir uygulama idi. Bu uygulama batı bölgelerimizde "deve sırtında" da gerçekleşirdi (Resim 15). Bodrum çevresinde tatil yapanlar, zaman zaman bu tür uygulamalara günümüzde de şahit olmaktadır.

Resim 14. 1970'li yılların başlarında, sünnet öncesi Eyüp Sultan Hazretlerini ziyarete götürülmüş iki sünnet çocuğu (Büyükkünel koleksiyonundan).

Resim 15. At sırtında bir sünnet çocuğu (bugün kentlerdeki sünnetlerde bile zaman zaman gözlenen bir tablodur) (Büyükkünel koleksiyonundan).

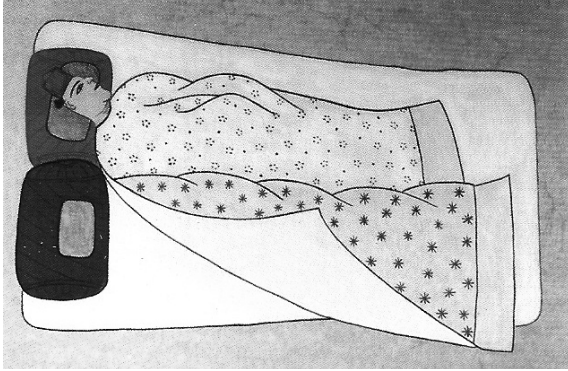
Sünnet sırasında çocuğu hareket etmeyecek biçimde tutacak kişinin belirlenmesi de önemli idi. Bu kişi aileye yakın, sevilen sayılan biri olurdu ve “kirve” adını alırdı. Toplumumuzda kirvelik, bugün bile, önem taşıyan, hatırlı bir görev olarak kabul edilmektedir.

b-Evde yapılan hazırlıklar

Genelde evin en güzel odasına sünnet karyolası kurulur, yatak çarşafı, yatak örtüsü evde var olan en iyi materyelden seçilirdi. Bu yatak, sünnet olan çocuk ya da kardeşler için âdeta bir padişah tahtı gibi süslenirdi (Resim 16 a-e).

Sünnet sonrası gelen hediyeler, takılar hep bu yatak çevresinde bulunurdu. Altın, saat, bisiklet gibi şeyler en revaçta olan sünnet hediyeleriydi.

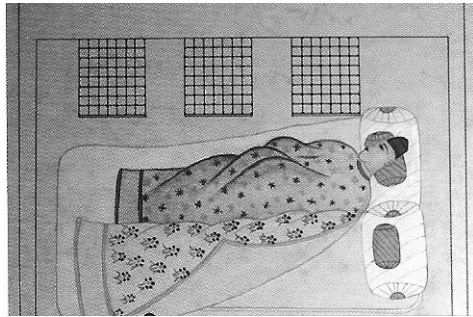
Yine, ailenin gelir düzeyine göre “hayali” diye isimlendirilen ve Karagöz Hacivat oynatıcısı olan kişilerce evde uygun bir mekâna perde düzeni kurulurdu. Bu perde sünnet olan çocuk ve arkadaşlarının izleyebileceği bir konumda olmalıydı. Sünnet anında hokkabaz bulunması, kukla, Hacivat Karagöz gibi eğlence unsurlarına yer verilmesi çocuğun dikkatini dağıtmak ve acısını unutulabilmesi açısından çok önemli idi. Konuklar için sunulacak yemek ve tatlılar da önceden hazırlanırdı.

a

d

b

e

c

Resim 16a,b. 17. yy. Osmanlı dönemine ait iki sünnet yatağı, c,d. Cumhuriyet'in değişik dönemlerine ait üç sünnet yatağı resmi (Büyükiinal koleksiyonundan).

c-Şehzade sünnetleri için yapılan hazırlıklar

Sur-ı Hümayun diye anılan şehzade sünnetlerinin genelde iki hafta, bazen de 50-55 gün kadar sürdüğü bilinmektedir. Bu süre içinde önemli hazırlıklar yapılırdı. Çünkü şehzade sünnetlerindeki debdebe, sultanın gücünü, imparatorluğun zenginliğini yansıtmak açısından büyük önem taşımaktaydı.

Şehzade sünnetlerinin önemli bir yönü, şenliklerin yalnızca saray duvarlarının arkasında değil halka açık mekânlarda geçiyor olması idi. Örneğin, en önemli şenlik alanlarından biri olan Sultanahmet meydanının (At Meydanı) konuklar için halılar ile kaplanması söz konusu idi. Davetli tüm devletin ileri gelenleri, elçiler ve halk için ziyaretçi mekanları ve yemekler hazırlanması bir gelenektir. Çeşitli hayvan ve bitki figürlerindeki şekerlemeler halka dağıtmak üzere önceden hazırlanırdı. Şenlikler sırasındaki ses ışık gösterileri, havai fişek düzenekleri, cambaz performansları için hazırlıklar yapılırdı. Meydanda deniz ve kara savaşlarının simülasyonları gerçekleştirilirdi. Buraya taşınan maket gemiler, savaş araçları gibi unsurlarla bu gös-

terilerin oldukça heyecan verici olmasına özen gösterilirdi (Resim 17).

Meydanda zaman zaman spor etkinliklerine, ayı oynatıcılarının performanslarına, müzik şöenlerine, hokkabazlık gösterilerine de yer verilirdi.

Geceleri düzenlenen ışık ve havai fişek gösterileri şenliklere ayrı bir çeşni katardı.

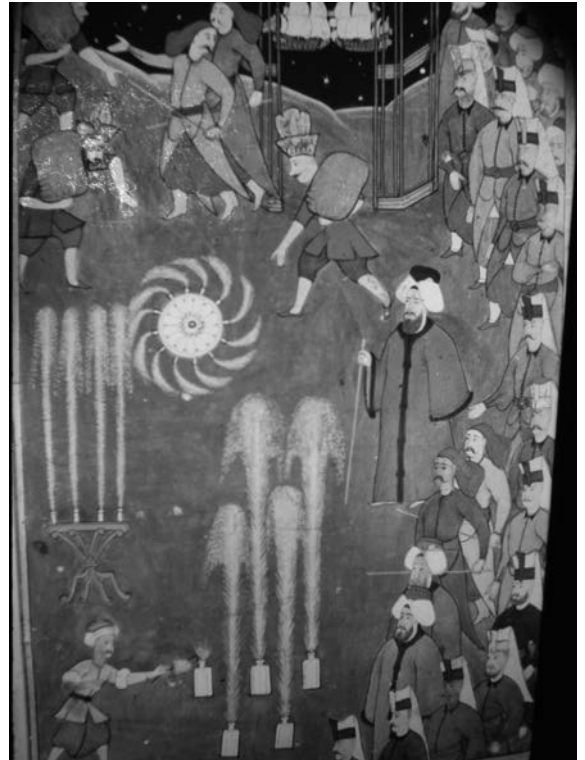
Bilinen en büyük şöen olan ve Levni tarafından minyatürlerle resimlendirilen III. Ahmet'in şehzadeleri için hazırlanan şenlikte yüzlerce değişik ışık gösterisinin hazırlatıldığı bilinmektedir (Resim 18).

Şehzade sünnetleri için düzenlenen şenlikleri, günümüzde olimpiyatların açılış ve kapanış seremonileri ile karşılaştırmak olasıdır.

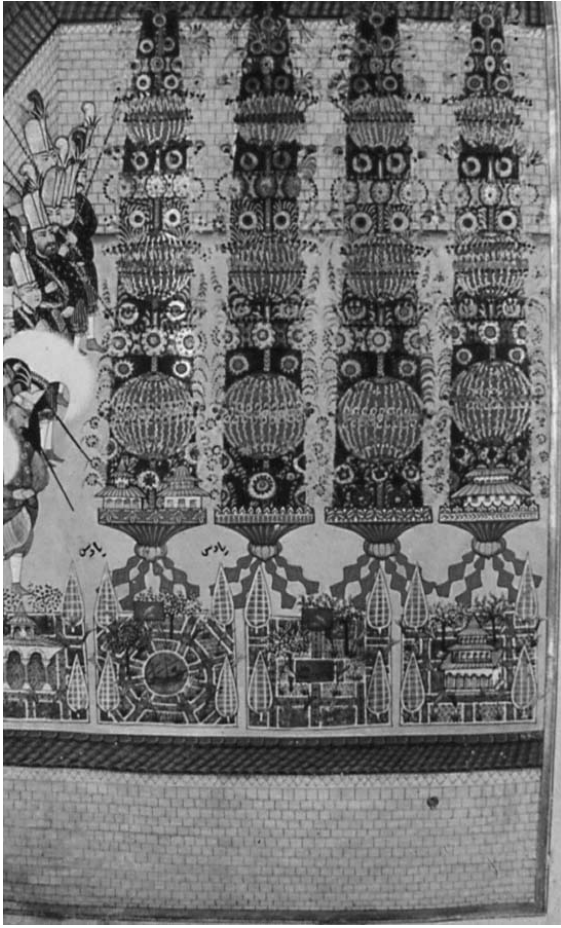
Yapılan hazırlıklar içinde belki de en önemlisi, sultanın debdebesini, devletin zenginliğini gösteren "nahıl" ismi verilen ve dev yılbaşı ağaçlarını andıran süslerdi.

Resim 17. Levni'nin minyatürlerinde Sultanahmet meydanında sünnet şenliklerinde sergilenen kara ve deniz savaşları ile ilgili büyük maketler ⁽⁷⁾.

Resim 18. Sünnet şenliklerinde havai fişek ve ışık gösterileri ⁽⁷⁾.

a

Resim 19a,b. Sünnet şenliklerinin en önemli simgesi olan nahıl (7,13,14).

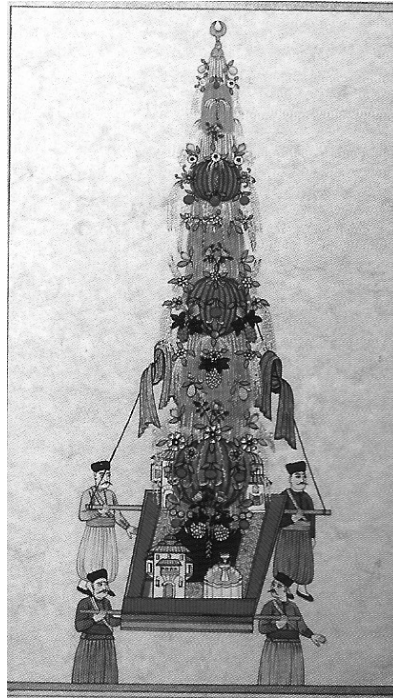
Nahıllar metrelerce yükseklikte, üzerleri çeşitli süsler, şekerlemeler, hayvan figürleri ile bezenmiş süslerdi. Bunlar törenle padişahın önünden geçirilip meydana yerleştirilirdi (Resim 19a,b).

Bu hazırlıkların tümü ile ilgili harcamalar, yani şehzadelerin ve halk çocuklarının sünnet merasimleri için yapılacak sünnetlerin ücreti, binlerce çocuğa verilecek armağanlar, diktirilecek kıyafetler, tüm şenlikler boyunca görevlilere, halka ve devlet ricaline verilecek şölenlerin gideri, padişah tarafından karşılanırdı (Resim 20a,b,c).

d-Şehzade sünnet odaları

Topkapı Sarayı'nda sünnet odası olarak özel bir mekan bulunmaktadır. Bu oda bugün de ziyarete açıktır. Sünnet odasının bazı önemli özellikleri vardır:

- Girişi ve iç mekânı çok değerli çinilerle süslüdür.
- İçeride tombaktan bir şömine vardır ve büyük

b

olasılıkla sünnet girişimi sonrası şehzadelerin üşümemeleri için yapılmıştır.

- Sünnet odasının pencerelerinin iç bölümlerinde minik su kanalları mevcuttur. Böyle bir sistemin yapılmasındaki amaç, pencere içlerinden akacak su sesinin şehzadelerin ağlama seslerini gizlemesi, saray ileri gelenlerinin bu sesleri duymamasıdır (Resim 21a,b).

Dolmabahçe Sarayı bahçesinde çok daha gelişmiş modern bir sünnet odası bulunmaktaydı. Burada sünnet olmuş şehzadeler için özel oturaklı bir sandalye, sünnet yatağı ve çeşitli mobilyalar vardı. 1990 yılında özel izinle ziyaret ettiğimiz bu mekânın görüntüleri Resim 22a,b'de izlenmektedir.

Sünnet şenliklerinin son gününde, sadrazam sultanın onayını aldıktan sonra (Resim 23), şehzadeler Topkapı Sarayı'ndaki sünnet odasına devlet adamları eşliğinde getirilirler (Resim 24a,b) ve sarayın cerrahla-

a

c

b

Resim 20a. Halk çocuklarının sünnetçileri ile birlikte sünnet mekanına gelişleri b:askerlere verilen ziyafetler, c. üst düzey devlet ekranına verilen şölen ⁽⁷⁾.

a

b

Resim 21a. Topkapı Sarayı'ndaki ünlü sünnet odasının kapısı ve değerli çiniler, b. Sünnet odasının içindeki fiskiyeli pencerelerden bir kesit (1990 yılında özel izinle çekilen fotoğraflardan).

a

b

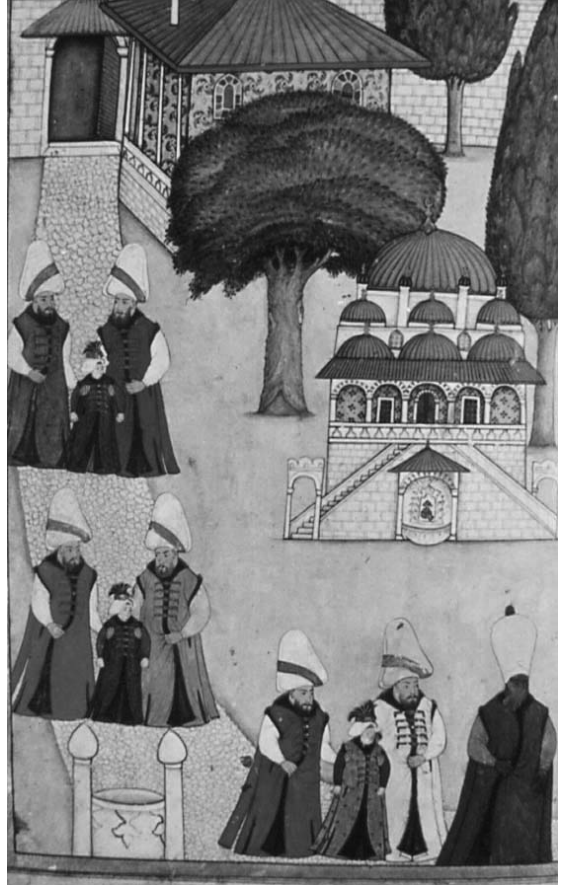
Resim 22a. Dolmabahçe Sarayı bahçesindeki sünnet evinin dıştan görünümü, b. Sünnet odasının içi, sünnet yatağı ve mobilyalar (1990 Özel izinle çekilen fotoğraflar).

Resim 23. Şehzade sünnetlerinin başlaması için sadrazamın sultanın iznini alması ⁽¹⁴⁾.

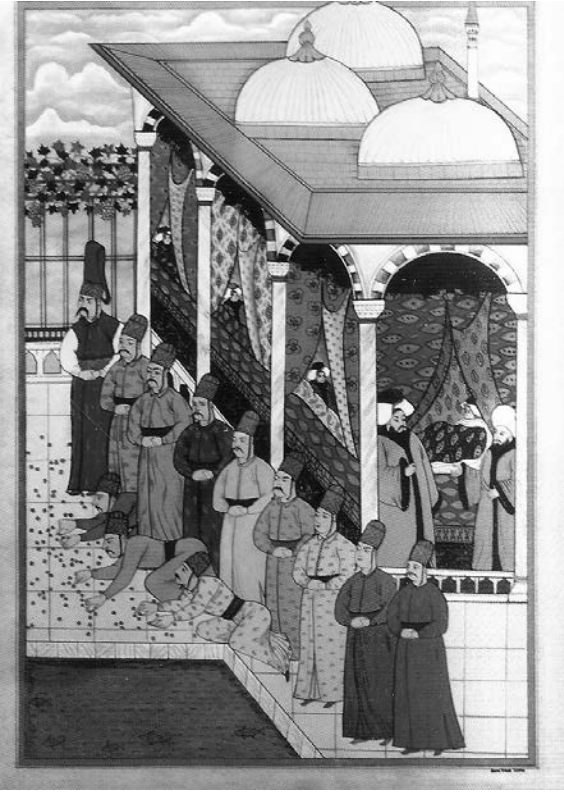
a

b

Resim 24a,b. Şehzadelerin sünnet odasına getirilişleri (Levni).

Resim 25. Bağdat Köşkü'nde sünnet sonrası dinlenen şehzadeler, bilgi alan sadrazam ve sultanın bahşiş olarak attığı altınları toplayan görevliler.

rinca sünnet edilirdi. Sünnet sorunsuz olarak bittiği zaman, padişah sünnet odası ile Bağdat Köşkü arasındaki mekânda özel olarak hazırlanan yerine oturur ve görevlilere bahşiş dağıtırdı (Resim 25).

Şehzadelerin sünnetlerinde kirvelik görevi çok önemliydi ve sadrazama aitti. Başvezirin sultan Süleyman'ın şehzadesinin sünnetinde kirvelik yaptığı ve bu görevin gereği olarak 50.000 altın hediye ettiği bilinmektedir.

Sünnet derisi bir altın tepsi içinde şehzadenin annesine iletilir ve tepsiyi getirene, bu iş karşılığında bahşiş olarak değerli bir armağan verilirdi.

b

c

a

Resim 26a. Kazım Karabekir'in sünnet ettirdiği, himayesindeki şehit çocuklarından üçü, b,c. İki ayrı toplu sünnet resmi (Büyüknal koleksiyonundan).

Sünnet sonrası devlet adamları, halktan çeşitli esnaf grupları, yabancı ülke temsilcileri padişaha sünnet hediyelerini sunarlardı.

Cumhuriyet dönemindeki uygulamalar:

Abdülhamid döneminde, yalnızca şehzade sünneti değil, örneğin Hamidiye-i Etfal (Şişli Çocuk Hastanesi) açılışı nedeni ile de çok sayıda çocuğun sünnet ettirildiğini ve kutlamalar yapıldığını biliyoruz.

Cumhuriyet döneminde de, Osmanlı dönemindeki bu uygulamalardan esinlenerek belediyelerin, parti teşkilatlarının, yardım kurumlarının düzenledikleri toplu sünnetlere ve şenliklere tanık olunmuştur (Resim 26a,b,c). Resimde de görüldüğü gibi, Kazım Karabekir Paşa'nın benzer amaçlarla sünnet ettirdiği şehit çocukları bulunmaktaydı.

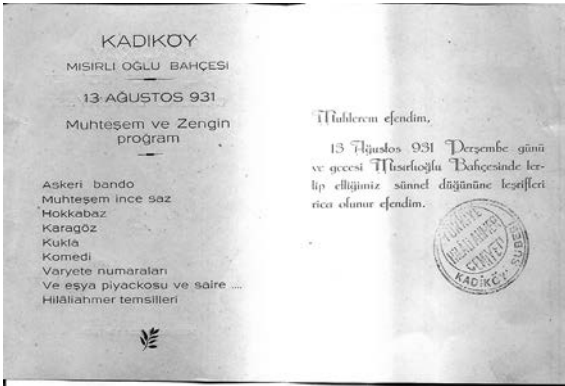
Bu tür toplu uygulamalarda, yeterli sayıda steril cerrahi alet, ekipman sağlanmasındaki güçlüklerle bağlı

a

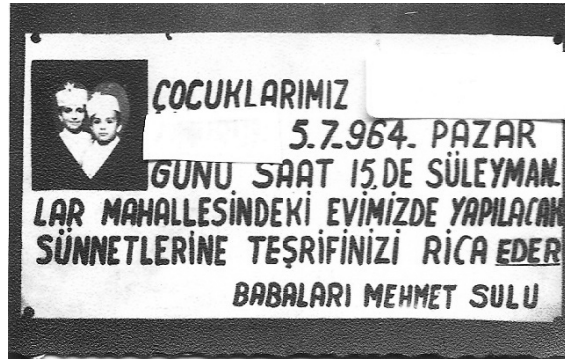
c

b

d

e

Resim 27a. Cumhuriyet dönemi bir sünnetçi ilanı, b. Kadıköy Hilal-i Ahmer Derneği'nin toplu sünnet davetiyesi ve içindeki eğlence programı, c,d,e. Çeşitli sünnet davetiyelerinden örnekler (Büyüküal koleksiyonundan).

olarak gelişen yüksek enfeksiyon riskleri nedeniyle yavaş yavaş bu gelenekten vazgeçilmeye başlanmıştır.

Cumhuriyet döneminde bu tür organizasyonlarla ilgili olarak sünnetçi ilanları, bireysel ve toplu sünnetlerle ilgili olarak hazırlanmış ilginç davetiyeler Resim 27a-e'de sunulmaktadır.

Yaz aylarında açık hava ortamında ve pek de sağlıklı koşullar altında yapılmayan bu tür düğünler, son yıllarda yerini düğün salonları, sünnet sarayları gibi mekânlarda düzenlenen şölenlere terk etmeye başlamıştır.

Sultanlar dönemindeki kadar olmamakla beraber, Türk toplumu, erkek çocukların sünnetine hâlâ önem vermekte, sünnet sonrası en azından aile arası bazı etkinlikler düzenlemeye, ziyafet vermeye özen göstermektedir.

Sünnetin olası psikolojik etkileri kaygısı ile, genellikle eğitilmiş ebeveynlerin yenidoğan sünnetini ya da ilk yaşlarda yapılan girişimleri artan bir oranda tercih etmeye başladıklarını görmekteyiz.

Tablo 1. Osmanlı döneminde şehzade sünnetleri nedeniyle düzenlendiği bilinen başlıca şenlikler.

Tarih	Şenliğin nedeni ve düzenlendiği yer
1365	İlk şenliktir. I Murat'ın oğlu şehzade Bayazid için Bursa'da
1388	Yıldırım Beyazid'in şehzadeleri için Bursa'da
1439	II.Murad'ın şehzadeleri için Edirne Sarayı'nda
1457	Fatih Sultan Mehmed'in şehzadeleri için Edirne Sarayı'nda
1472 ve 1480	Cem Sultan ve Sultan Beyazid'in şehzadeleri için İstanbul'da Saray-ı Atik denen Eski Saray'da
1530 ve 1539	Kanuni Sultan Süleyman'ın şehzadeleri için İstanbul'da düzenlendi
1582	III. Murat'ın şehzadesi Mehmed için Sultanahmet At Meydanı'nda
1604	Sünnetsiz olarak 14 yaşında tahta geçen I. Ahmet'in Topkapı Sarayı'ndaki sünneti
1649	Sünnetsiz olarak 7 yaşında padişah olan IV. Mehmet Topkapı Sarayı'ndaki sünneti
1675	IV. Mehmet'in şehzadelerinin sünneti Edirne'de yapılmıştır.
1720	III. Ahmet'in şehzadeleri için İstanbul'da Sultanahmet meydanında (Tarihteki en görkemli sünnet şenliğidir.)
1836	III. Mahmut'un şehzadeleri için İstanbul'da
1853	Sultan Abdülmecid'in iki şehzadesi için İstanbul'da
1899	II. Abdülhamid'in şehzadesi ve bazı devlet adamlarının oğullarının sünnetleri için İstanbul'da

Tablo 2. Şehzade sünnetlerinde yoksul halk çocukları için yapılan katkıların dökümü.

Şenlik yılı	Şenlik nedeni	Padişah	Şenlik yeri	Yapılanlar	Hediyeler
1582	Şehzade sünneti	Sultan III. Murat	Sultanahmet meydanı	Çok sayıda yoksul halk çocuğu sünnet edildi	Giysi ve hediyeler
1675	Şehzade sünneti	Sultan IV. Mehmet	Edirne	İstanbul, Edirne ve Bursa'dan gelen 300 cerrah hergün 250-300 çocuğu sünnet ettiler (15 gün)	Giysi ve hediyeler
1720	Şehzade sünneti	Sultan III. Ahmet	İstanbul Sultanahmet meydanı ve Topkapı Sarayı	5000 çocuk sünnet ettirildi. Son gün 500 kadar çocuk saray içindeki eğlenceye katıldı	Giyse ve çeşitli hediyeler
1836	Şehzade sünneti	Sultan II. Mahmud	Beşiktaş Sarayı, Dolmabahçe Meydanı ve Kâğıthane	8000 yoksul çocuk sünnet ettirildi.	Giysi ve değişik hediyeler
1853	İki şehzade sünneti nedeni ile aynı yaştaki tüm çocuklar sünnet edildi	Sultan Abdülmecid	Dolmabahçe sırtları	Her gün 1500 çocuk sünnet ettirildi (12 gün süresince)	12 gün süresince yaklaşık 500000 kişiye yemek ikramı çocuklara hediyeler
1899	Şehzade sünneti	Sultan II. Abdülhamid	Yıldız Sarayı	Hamidiye-i Etfal ve Haydarpaşa hastanelerinde yaklaşık 10000 çocuk sünnet ettirildi	Giyim eşyası ve değişik türde hediyeler

Yine artan bir oranda, sünnetlerin hastanelerde ve sağlıklı ortamlarda uygulanmaya başlaması, penil blok ya da genel anestezi koşullarının sağlanması da önemli bir gelişme olarak ele alınmalıdır.

Bütün bunlara karşın yine de toplumumuzun çeşitli kesimlerinde, sünnetin seremonisel yönü önemini korumaya devam etmektedir. Sünnet giysileri ve aksesuarları satan dükkânların yanı sıra son yıllarda sünnet külotu imal eden farklı firmaların ortaya çıkması da bu konunun önemini vurgulamaktadır.

Sonuç

Sonuç olarak, Osmanlı sarayındaki sünnet şenlikleri ve bu şenlikleri resmetmek amacıyla hazırlanmış surname isimli el yazmalarının, yalnızca sünnet şenliklerini değil o dönemin yaşam tarzı, toplumun ilgi alanları, özellikle Lale Devri'nin eğlence anlayışına ilişkin çok önemli belgeleri günümüze taşımış olması önemlidir.

Sabuncuoğlu'ndan gelen bazı cerrahi ilkelerin günümüzde hâlâ önemini koruması, Osmanlı cerrahlarınca tasarlanan bazı sünnet aletlerinin benzerlerinin hâlen kullanılıyor olması, önemlidir.

Sünnetin yarar ve zararları her zaman için tartışılacak bir konu olmaya devam edecektir. Tarihsel süreç içinde sünnet kültürünün bize ulaştırdığı belgeler uzun yıllar önemini ve değerini korumaya devam edecektir.

Teşekkür: Osmanlı sarayında sünnet ile ilgili belgelere ulaşmanı sağlayan ve ilgili mekanları birlikte inceleme olanağını veren Prof. Dr. Nil Sarı'ya teşekkürlerimi sunarım.

Kaynaklar

1. Rogers BO. History of external genital surgery. In: Horton CE (ed) Plastic and Reconstructive Surgery of the Genital Area, Little Brown Co, Boston, 1973, pp. 3-7.
2. Eroğlu E. Erkek sünneti-insanlık tarihindeki hikayesi. Vehbi Koç Vakfı Amerikan Hastanesi Yayınları, yayın no:17 İstanbul, 2011 pp:54-61.
3. Sabuncuoğlu Ş. Cerrahiye-i İlhaniye, Fatih Milli Kütüphanesi, no. Tıb 79, 1465 (El yazması eser).
4. Büyüktunal SNC, Sarı N. Şerafeddin Sabuncuoğlu, the author of the earliest pediatric surgical atlas: Cerrahiye-i İlhaniye. *J Pediatr Surg* 1991;26:1148-1151. [http://dx.doi.org/10.1016/0022-3468\(91\)90320-S](http://dx.doi.org/10.1016/0022-3468(91)90320-S)
5. Mansur A. Şehinşahname, İstanbul, Topkapı Müzesi Kütüphanesi no. Bağdat 200 (16. yy. el yazması)
6. Vehbi S. Surname-i Vehbi, Topkapı Sarayı Müzesi no. III. Ahmed 3593 (el yazması 18. yy.)
7. Atıl E. Levni ve Surname. İstanbul, APA Yayıncılık, 1999.
8. Hafız Mehmed Efendi. Sur-ı Hümayun (Şehzadelerin Sünnet Düğünü) 1720, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2008.
9. Nur R. Fenn-i Hitan, İstanbul, 1905.
10. Nur R. Circoncision-Instruments Nouveaux, Nouvelle Methode, Mode de Pansement, Imp G.S Kechichian, Constantinople, 1910.
11. Perk H. İnancımız gereği minik cerrahi müdahale: Sünnet. İstanbul, Mat Ofset Matbaacılık, 2013, s:10-18.
12. Sarı N. Circumcision in the Ottoman period. In: Kendirici M, Kadioğlu A, Şerefoğlu EC, Çayan S (eds). The History of Male-Female Sexuality and Fertility in Turkey, 2nd edn, İstanbul, Nobel Tıp Kitabevi, 2014, pp:203-235.
13. Sarı N, Büyüktunal SNC, Zülfikar B. Circumcision ceremonies at the ottoman palace. *J Pediatr Surg* 1996;31:920-4. [http://dx.doi.org/10.1016/S0022-3468\(96\)90411-X](http://dx.doi.org/10.1016/S0022-3468(96)90411-X)
14. Sarı N, Kurt E. Ottoman Art and Urology Exhibition Booklet, ESPU Congress, Antalya, 2010, pp:15-24.
15. Mattelaer JJ, Schultheiss D, Skopec M et al. Circumcision: History, Tradition and Religion, Exhibition Brochure, XVIIIth Congress of EAU, Madrid, Spain 12-15 May, 2003, p:2-3.